

Krediet en overmatige schuldenlast: een terugblik op 2018

C. Jeanmart, sociologe (januari 2019)

Inleiding

De gegevens van de Centrale voor Kredieten aan Particulieren (CKP, in deze analyse ook Centrale genoemd) van de Nationale Bank van België (NBB) wijzen op een gunstige ontwikkeling van de overmatige schuldenlast en van gevallen van problematische schulden in België in 2018.¹ We mogen echter niet uit het oog verliezen dat deze positieve dynamiek, die we zien bij de meeste indicatoren die het Observatorium gebruikt, er komt na een lange periode waarin het met de overmatige schuldenlast slechter ging. We moeten nagaan of deze gunstige ontwikkelingen ook aanhouden.

Voor het tweede jaar op rij is het aantal en het percentage achterstallige kredietnemers - gemeten als verhouding tussen het aantal wanbetalers en het totale aantal kredietnemers - in 2018 in elk gewest van het land voor alle soorten kredietovereenkomsten afgenomen. Het aantal kredietnemers met meer dan één betalingsachterstand is in 2018 eveneens gedaald.

De gemiddelde uitstaande schuld per kredietnemer met een betalingsachterstand blijft voor het vierde jaar op rij dalen, onder invloed van de daling van de gemiddelde uitstaande schuld in het Vlaams Gewest (van 9208 euro in 2017 naar 8937 euro in 2018) en in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (van 8345 euro in 2017 naar 7823 euro in 2018). Ook in het Waals Gewest is de situatie verbeterd, maar minder uitgesproken.

Het aantal berichten van toelaatbaarheid tot de procedure van collectieve schuldenregeling (CSR) is tot slot verder gedaald, van 95.569 euro in 2016 over 93.565 in 2017 naar 89.034 euro in 2018. Ook het aantal nieuwe procedures is gedaald van gemiddeld 1279 procedures per maand in 2016 over 1204 in 2017 naar 1038 in 2018.

We stellen dus meerdere positieve ontwikkelingen in 2018 vast. De relatief gunstige economische conjunctuur in België - zoals blijkt uit de statistieken die de NBB heeft gepubliceerd - laat toe om deze dynamiek gedeeltelijk te verklaren. Na een bbp-groei van 1,5 % in 2016 en 1,7 % in 2017 is de Belgische economie in 2018 immers met 1,6 % gegroeid. De werkloosheidsgraad bedroeg op het einde van het derde kwartaal van 2018 5,6 %, terwijl die in 2015 nog 8,5 % bedroeg. Het consumentenvertrouwen, dat eind 2017 op zijn hoogtepunt was, is in de loop van 2018 echter gedaald.

1. Daling van het aantal achterstallige kredietnemers

Het aantal achterstallige kredietnemers is een eerste indicator die toelaat om de situatie van de overmatige schuldenlast in België te beoordelen. In werkelijkheid gaat het om het aantal personen dat voor minstens één achterstallig krediet in de Centrale geregistreerd staat. Natuurlijk kunnen de situaties van persoon tot persoon heel sterk verschillen. Zo is het wellicht minder waarschijnlijk dat een persoon met slechts één achterstallige kredietovereenkomst een overmatige schuldenlast heeft, dan een persoon met meerdere achterstallige kredietovereenkomsten. We herinneren er bovendien aan dat sommige personen met een overmatige schuldenlast geen enkel lopend krediet hebben en dus niet in

¹ Centrale voor Kredieten aan Particulieren, 2019, *Statistieken. Centrale voor Kredieten aan Particulieren - 2018*, NBB, Brussel.

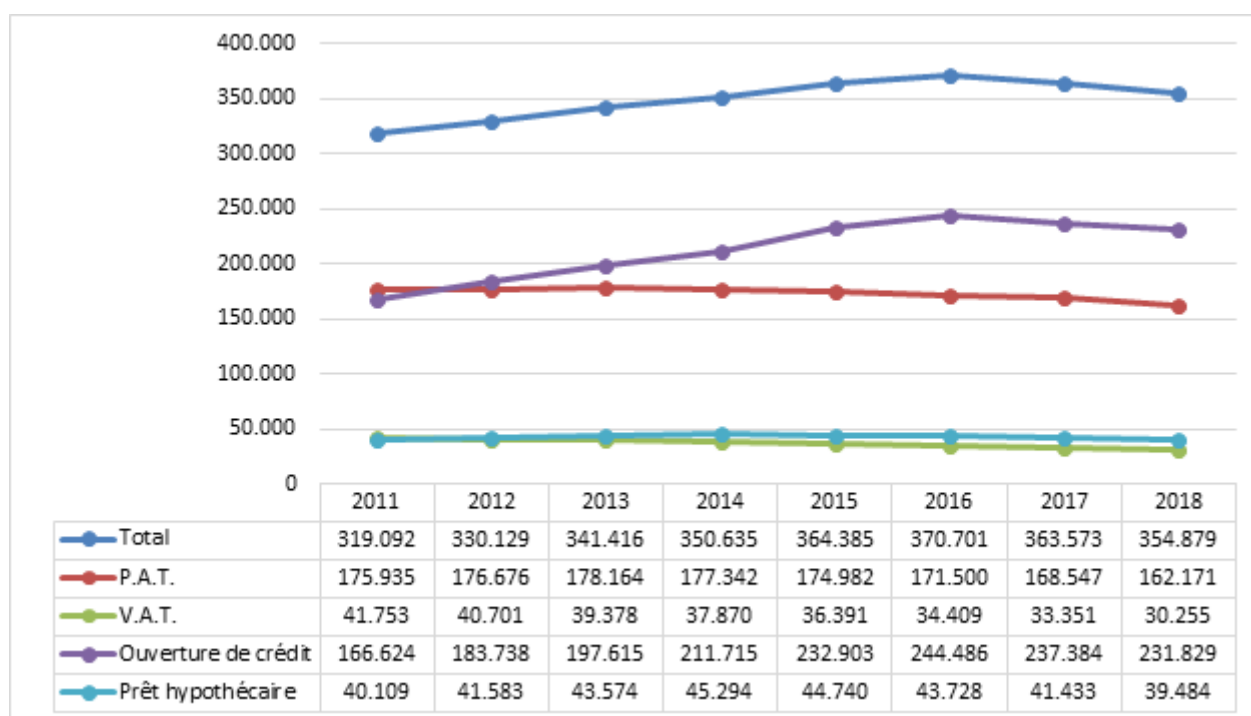

de gegevens van de CKP zijn opgenomen. Hun aanhoudende financiële problemen hebben te maken met schulden die niet gelinkt zijn aan krediet (energie, water, huur, gezondheidszorg enz.).

Deze eerste indicator laat dus toe om een algemeen beeld van de omvang van het fenomeen van de overmatige schuldenlast te schetsen, maar volstaat echter niet.²

Figuur 1 laat ons zien dat het totale aantal achterstallige kredietnemers tussen 2007 en 2016 voortdurend is toegenomen, van 279.429 in 2007 tot 370.701 in 2016. 2018 is het tweede jaar in de onderzochte periode dat deze indicator daalt. Tussen 2016 en 2017 is het aantal achterstallige kredietnemers met meer dan 7000 personen gedaald (- 1,92 %) en tussen 2017 en 2018 met meer dan 8600 personen (- 2,39 %).

Figuur 1. Evolutie van het aantal achterstallige kredietnemers geregistreerd in de CKP tussen 2007 en 2018, per soort overeenkomst

Bron: CKP

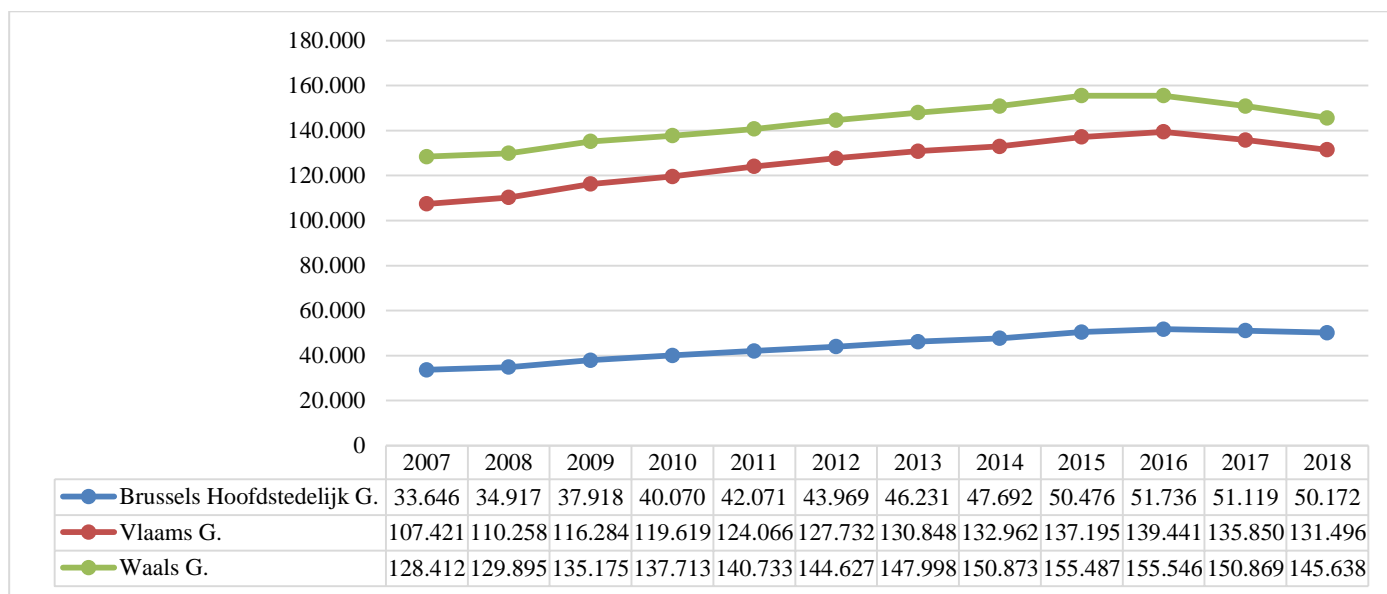
Uit onderzoek van de evolutie van het aantal wanbetalers naargelang de soort overeenkomst, blijkt dat hun aantal voor elke kredietcategorie is gedaald. Hoewel dit al het geval was sinds 2015 voor leningen en verkopen op afbetaling (LoA en VoA) en voor hypothecaire leningen, is het belangrijk om de aandacht te vestigen op de daling van het aantal wanbetalers voor kredietopeningen voor het tweede jaar op rij. Rekening houdend met de problematische situatie van kredietopeningen bij de gevallen van overmatige schuldenlast³, is het bemoedigend om vast te stellen dat het aantal wanbetalers voor deze soort overeenkomst afneemt.

Figuur 2 geeft de evolutie van het aantal wanbetalers per gewest weer. We stellen vast dat het aantal achterstallige kredietnemers in elk gewest voor het tweede jaar op rij is gedaald.

² Een indicator op zich - hoe goed die ook mag zijn - geeft geen exact beeld van het aantal huishoudens met overmatige schuldenlast. Alleen de richtingen die onze indicatoren uitgaan (de temporale ontwikkelingen en de vergelijkingen tussen gewesten) hebben zin en laten toe om tendensen op het vlak van overmatige schuldenlast te beoordelen.

³ Uit een analyse van het Observatorium bleek dat kredietnemers uit de sociaaleconomisch meest kansarme gewesten (hoge werkloosheidsgraad, laag beschikbaar inkomen) geneigd waren om vaker een beroep te doen op kredietopeningen dan kredietnemers uit gewesten die op sociaaleconomisch vlak beter scoorden (Duvivier R., (2012). 'Krediet en problematische schuldenlast: welke geografische verschillen?'). Zo zou een daling van het aantal wanbetalers voor deze soort overeenkomst kunnen wijzen op een verbetering van de situaties van problematische schulden voor de meest kwetsbare kredietnemers.

Figuur 2. Evolutie van het aantal achterstallige kredietnemers geregistreerd in de CKP tussen 2007 en 2018, per gewest

Bron: CKP

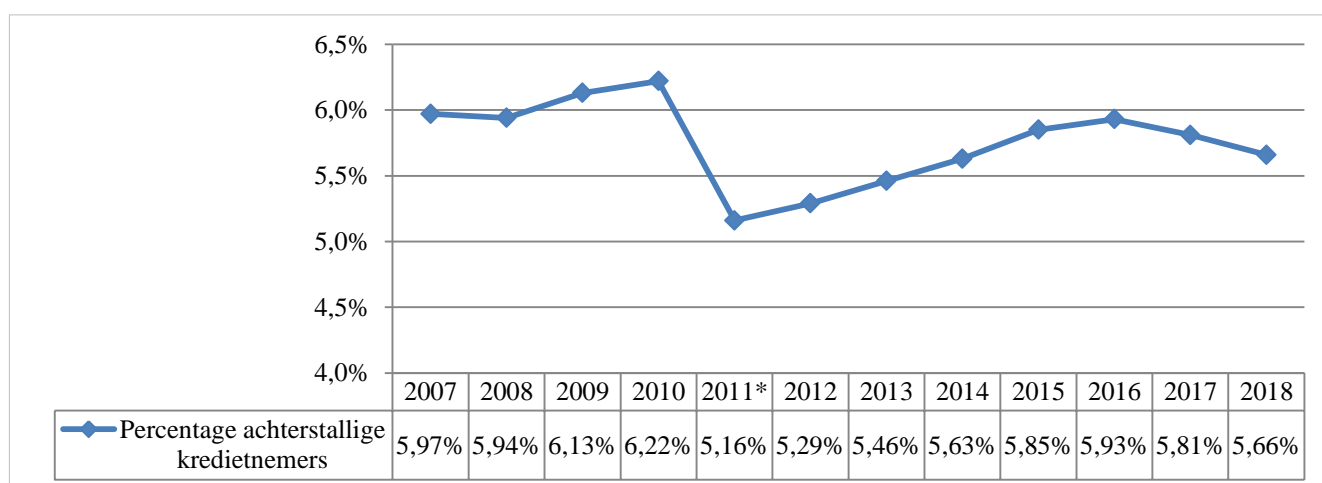
2. Daling van het percentage achterstallige kredietnemers

Hoewel de daling van het aantal achterstallige kredietnemers de afgelopen jaren bemoedigend is, wordt de variabiliteit van een dergelijke indicator sterk door demografische schommelingen beïnvloed. Daarom is het relevant om onze analyse aan te vullen met een relatieve meting van wanbetalingssituaties bij kredietnemers. De verhouding tussen het aantal achterstallige kredietnemers en het totale aantal kredietnemers lijkt ons hiervoor een goede indicator.

We hebben twee dimensies gekozen om het percentage achterstallige kredietnemers te benaderen: de evolutie in de tijd en per provincie.

Eerst buigen we ons over de evolutie van het percentage achterstallige kredietnemers in de tijd, weergegeven in **Figuur 3**.

Figuur 3. Evolutie van het percentage achterstallige kredietnemers tussen 2007 en 2018

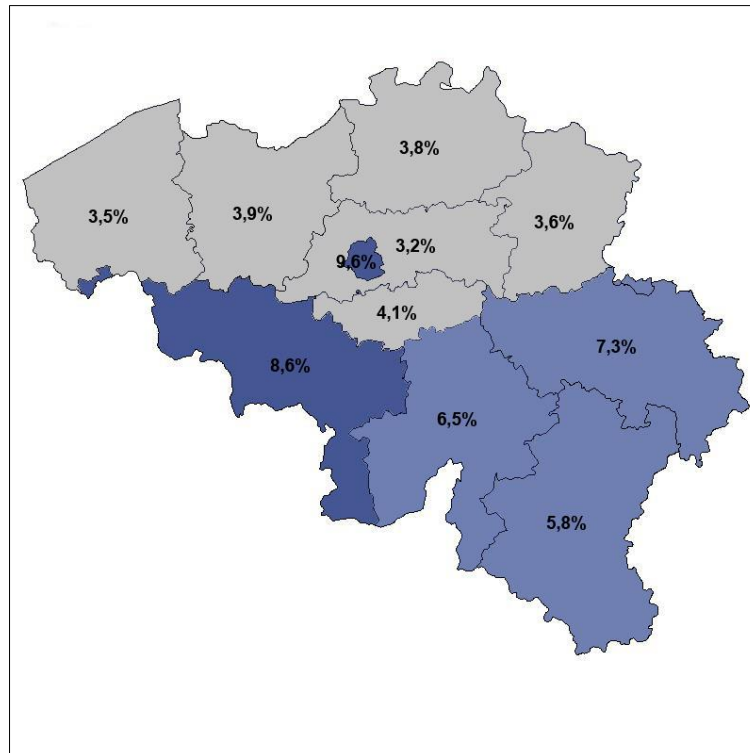

Bron: CKP

We zien een gestage evolutie van het percentage achterstallige kredietnemers tussen 2011⁴ en 2016, van 5,16 % naar 5,93 %. De ontwikkelingen in de afgelopen twee jaar zijn in dat opzicht dan ook vrij bemoedigend, aangezien het percentage achterstallige kredietnemers is gedaald van 5,93 % in 2016 naar 5,66 % in 2018. Dit bevestigt de positieve vaststelling uiteengezet in punt 1.

Ondanks deze bemoedigende ontwikkelingen, herinneren we eraan dat de risico's op problematische schulden en overmatige schuldenlast sterk verschillen, afhankelijk van de geografische ligging. **Figuur 4** geeft de situatie in de verschillende provincies weer.

Figuur 4. Percentage achterstallige kredietnemers per provincie - situatie eind 2018, alle soorten overeenkomsten samen

Bron: CKP

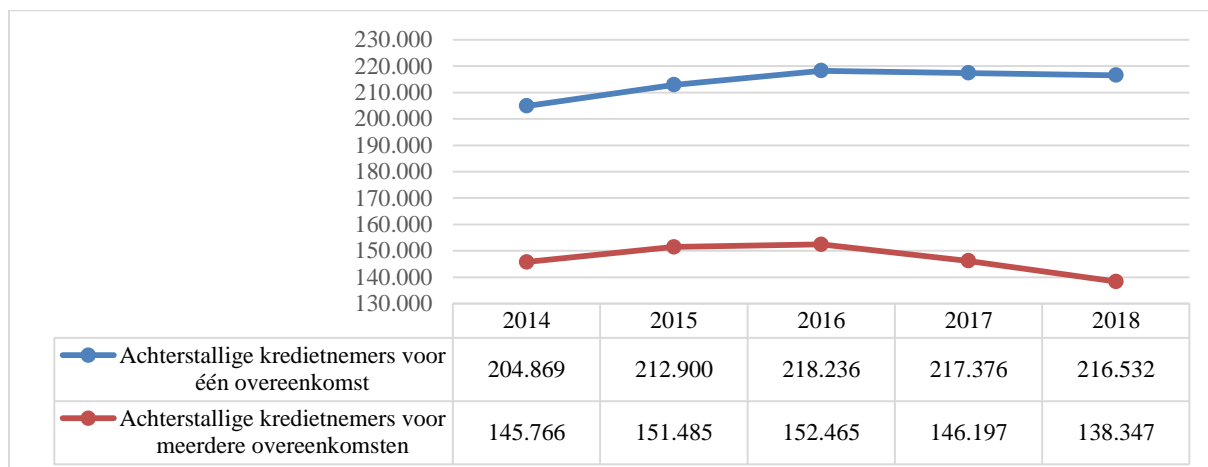
Terwijl in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest of in Henegouwen bijna een op de tien kredietnemers een betalingsachterstand voor één kredietovereenkomst heeft, ligt die verhouding bijna driemaal lager in de provincies Vlaams-Brabant, Limburg en West-Vlaanderen. Het risico op overmatige schuldenlast is dus heel ongelijk over het grondgebied verdeeld.

3. Daling van het aantal kredietnemers met meer dan één betalingsachterstand

Het aantal kredietnemers met meer dan één betalingsachterstand evolueert eveneens gunstig zoals **figuur 5** aantoont. Het blijkt immers dat het aantal achterstallige kredietnemers voor meerdere kredietovereenkomsten sneller is gedaald dan het aantal achterstallige kredietnemers voor één enkele overeenkomst. Deze ontwikkeling is heel positief, aangezien kredietnemers met meer dan één betalingsachterstand het meeste risico op overmatige schuldenlast lopen.

⁴ We herinneren eraan dat de vastgestelde forse daling tussen eind 2010 en eind 2011 kan worden verklaard door de toename van het aantal geregistreerde kredietnemers in de Centrale naar aanleiding van de verplichting om kredietopeningen gelinkt aan zichtrekeningen te registreren.

Figuur 5. Evolutie van het aantal kredietnemers met meer dan één betalingsachterstand tussen 2013 en 2018

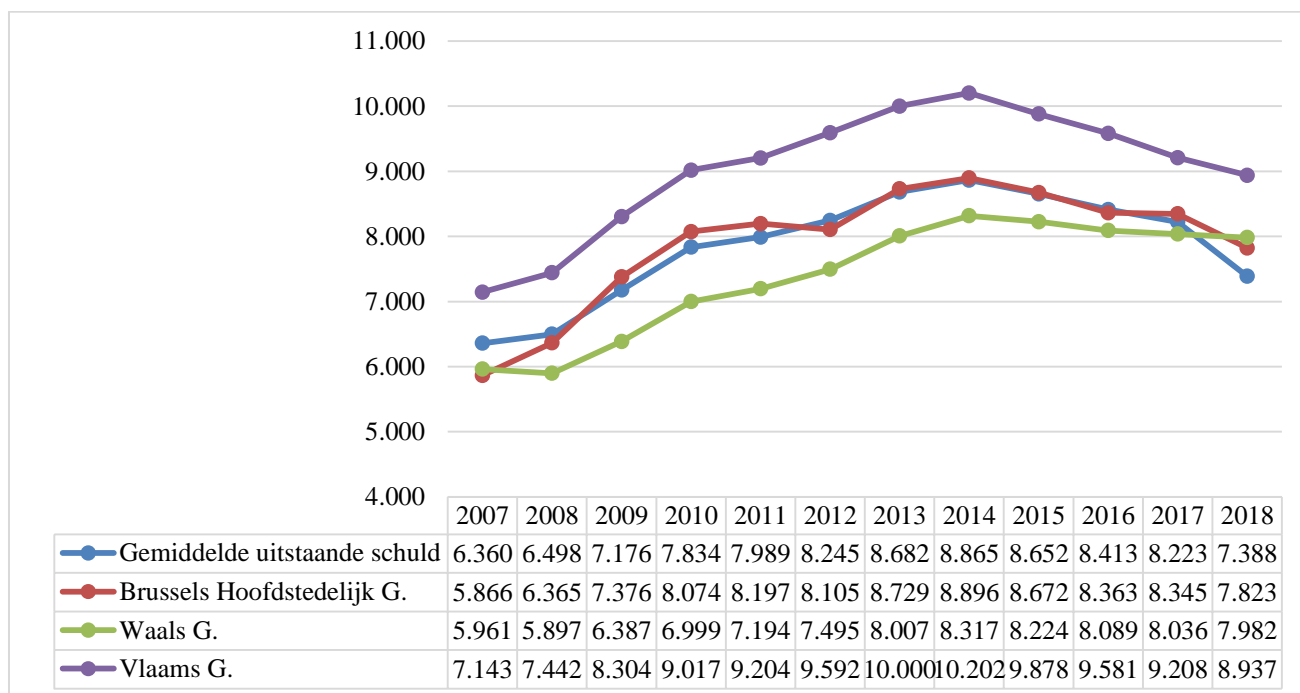

Bron: CKP

4. Daling van de gemiddelde uitstaande schuld per achterstallige kredietnemer

De gemiddelde uitstaande schuld komt overeen met het totaal van de opeisbare sommen gedeeld door het aantal achterstallige kredietnemers. In **figuur 6** zien we sinds 2014 een continue daling van de gemiddelde uitstaande schuld per achterstallige kredietnemer. 2018 sluit dus aan bij die dalende trend, die eens te meer getuigt van de positieve ontwikkeling van de situatie. Zo is de gemiddelde uitstaande schuld gedaald van 8865 euro in 2014 naar 7388 euro in 2018, wat lichtjes meer is dan het niveau dat we in 2009 zagen. De gemiddelde uitstaande schuld is in alle gewesten gedaald.

Figuur 6. Evolutie van de gemiddelde uitstaande schuld per achterstallige kredietnemer tussen 2007 en 2018 per gewest (€)

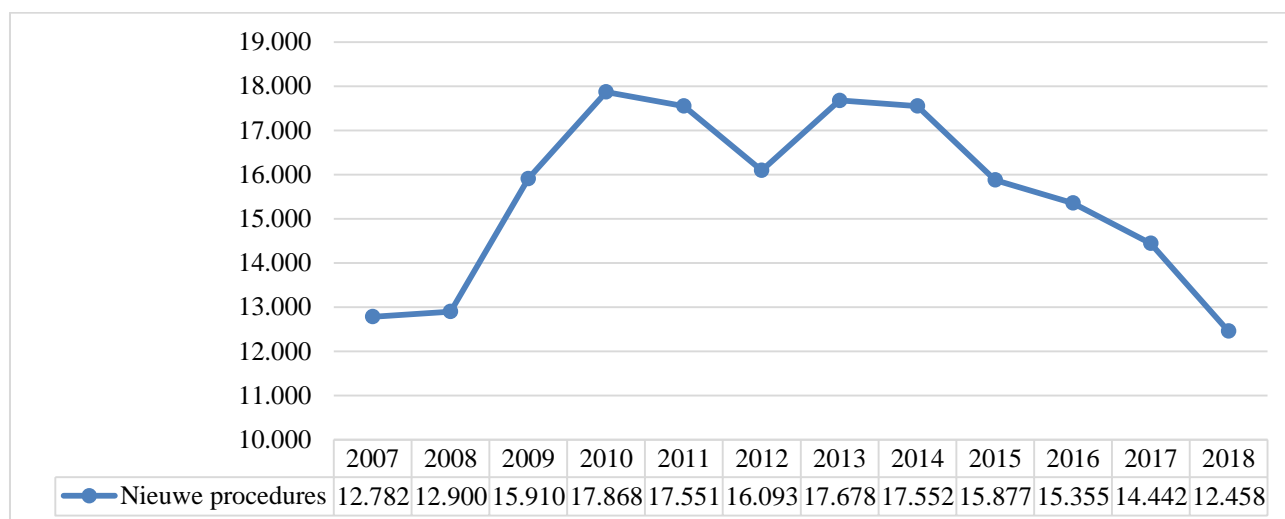

Bron: CKP

5. Daling van het aantal nieuwe procedures voor CSR

Figuur 7 illustreert de ontwikkeling van het aantal nieuwe procedures voor CSR sinds 2007. We stellen vast dat hun aantal sinds 1999 toeneemt. Het is van 12.900 nieuwe procedures in 2008 naar 17.868 in 2010 gestegen. Sinds 2014 zien we een kentering in die tendens en daalt het aantal nieuwe procedures voortdurend. Dit is ook in 2018 het geval (12.458 nieuwe procedures).

Figuur 7. Evolutie van het aantal nieuwe CSR-procedures per jaar tussen 2007 en 2018

Bron: CKP

Het colloquium van het Observatorium in 2018 ging over het 20-jarige bestaan van de wet betreffende de collectieve schuldenregeling. Op dit colloquium werden verschillende hypotheses geformuleerd om deze tendensen te verklaren. We verwijzen de lezer naar de handelingen van het colloquium.⁵

⁵ Die handelingen kunt u terugvinden op de website van het Observatorium (www.observatoire-credit.be, onder de tab 'Onze colloquia' of via de volgende link: http://www.observatoire-credit.be/images/stories/docs/colloques/colloque_2018/NL/handelingen_van_het_colloquium_2018.pdf.